

ÖZET

Temmuz 2017'de Alman Federal Meclisi, ölüm hâlinde geride kalanlara ödenecek tazminata ilişkin kanunu kabul etti. Kanun'un birinci maddesiyle, Alman Medeni Kanunu'nun "Ölüm hâlinde üçüncü kişilerin tazminat hakkı" kenar başlıklı 844. Paragrafına aşağıda yer alan fıkra eklenmişti:

"(3) Tazminat yükümlüsü kişi, ölüme neden olan fiilin gerçekleştiği sırada ölen kişiyle özel bir yakınlığı bulunan geride kalan kişilere bu eylemden ötürü ruhen acı duymalarına karşılık olarak uygun bir parasal tazminat ödemelidir. Geride kalan kişi; ölenin eşi, hayat arkadaşı, anne ya da babası yahut çocuğu olması durumunda yakın bir ilişkinin olduğu kabul edilir."

Kanunun sonraki maddeleri, kusursuz sorumluluğa ilişkin kanunlarda düzenlenmiş olan maddelerle paralel hükümler ihtiva etmektedir. Düzenlemeler, ölüme neden olan yaralama eyleminin 22 Temmuz 2017 tarihinden sonra gerçekleşmesi durumunda uygulanır.

İlk bakışta basit gibi görünen bu kurallar, bir önceki düzenlemeyle karşılaştırıldığında, manevi zarardan kaynaklanan tazminat hakkının genişletilmesi anlamına gelmektedir. Geleneksel Alman Haksız Fiil Hukukuna göre kaza ya da cezai bir eylem sebebiyle bir kişinin ölmesi durumunda, geride kalan kişilerin tazminat hakkının kapsamı sınırlıdır: Bunlar, cenaze giderlerini isteme hakkı; eğer ölenin kanun ya da görevinden ötürü bakmakla yükümlü olduğu kişiler mevcutsa, bunların yıllık taksit biçiminde talep edebilecekleri paradan oluşmaktadır. Buna karşın bu konuyla ilgili olarak Medeni Kanunda manevi tazminat ödemesine ilişkin bir düzenleme yer almamaktaydı. - Yargı kararlarında manevi zararların tazmininin talep edilmesi, sıkı şartlara bağlanmıştı. Öyle ki geride kalan kişiler ancak ölüme şahit olmaları ya da onu öğrenmeleri sebebiyle sağlık sorunu yaşamaları durumunda manevi tazminat talep edebilirlerdi.

Alman sorumluluk hukuku sınırlayıcı niteliktedir. Kanun koyucunun geçmişten gelen düşüncesi, (özellikle ticari faaliyetlerden kaynaklanan) eylemlerin sert bir sorumluluk rejimiyle sınırlandırılmaması gerektiği yönünde olmuştur. Kazalar, hayat riskinin bir neticesi olarak değerlendirilmekteydi. Burada iki ilkenin belirtilmesi gerekir: İlk olarak, doğrudan kendi hakkı ihlâl edilen kişinin kural olarak sadece bir tazminat hakkı olmalıdır. Diğer yandan Alman Medeni Kanunu'nu hazırlayanlar, manevi kayıpların parayla telafi edilmesini temel olarak reddetmekteydi. Her iki ilke de ya kanun koyucu – genel şahıs hukukunda olduğu gibi- ya da yargı kararlarıyla çiğnenmişti. Mamafih, mahkemeler geride kalanlara manevi tazminat şeklinde para ödenmemesinde ısrar etmekteydi. Eleştiriler hayat hakkının küçümsendiği noktasında yoğunlaşmıştı. Öyle ki ebeveynler bisiklet kazasında ölen çocuklarının hasara uğrayan bisikleti için tazminat elde edebiliyorken; bu kazadan ötürü yaşamış oldukları acı için hiçbir finansal destek alamamaktaydı. Ayrıca bu durumun çarpıklığını göstermek için sürekli karşılaştırmalı hukuk argümanları ileri sürülüyordu: Bu şekildeki bir hakkı tanımayan Alman hukuku Avrupa'da neredeyse yapayalnız kalmıştı.

2013 yılındaki Koalisyon Anlaşmasının Kanunlaştırma Programı başlığı altında, üçüncü bir kişinin kusuru sebebiyle ölen kişinin yakınları için manevi tazminat hakkı düzenlemesi öngörülmüştü. Buna rağmen bu şekilde bir düzenlemenin yer aldığı Kanunun yasalaşmasına kadar neredeyse tüm bir yasama dönemi geride kalmıştı. Özellikle 144 yolcunun hayatını kaybetmesine neden olan Lufthansa Havayolu'nun yavru şirketi Eurowings havayolu kazası, hukuk politikası tartışmalarını derinleştirdi. Şimdi kabul edilen yasa, ölen kişiyle özel bir yakınlığı olan kişilerin ruhsal acılarına karşılık olarak uygun bir tazminat isteyebilme haklarını güvence altına almıştır. Geride kalan kişi; ölenin eşi, anne ya da babasıysa yakın bir ilişkinin olduğu varsayılır. Anlaşmazlık vukuunda, tazminat yükümlüsü ya da onun sorumluluk sigortacısının aksini ispatlaması gerekir.

Geride kalan diğer kişiler, örneğin ölen kişiyle evlilik akdi olmadan beraber yaşayan partnerler ya da üvey çocuklar da bu haktan mahrum bırakılmış değildir. Ancak bir anlaşmazlık vukuunda yakın ilişki olgusunu ortaya koymaya yarayacak delili bu kişilerin ikâme etmeleri gerekir. Koalisyon Anlaşmasında öngörüldüğünden farklı olarak, tazminat isteme hakkı sadece kusura dayanan ölümlerde değil aynı zamanda kusursuz sorumluluk hâlinde de mevcuttur. Bu yönde tercih esasen tutarlıdır. Zira kanun koyucu, önceleri kusur sorumluluğuna dayanan manevi tazminat hakkını, 2001 yılında, kusursuz sorumluluk durumuna da genişletmişti. Genel manevi tazminat hakkından farklı olarak, geride kalanların tazminat hakkı (havacılık hukukundan kaynaklanan hariç olmak üzere) sözleşme dışı sorumlulukla sınırlandırılmıştır.

Kanun koyucu, tazminat miktarıyla ilgili bir çerçeve belirlememiştir. Esasen bu durum Kıta Avrupa'sı ülkelerinin birçoğundaki hukuki durumla da örtüşmektedir. Ne var ki manevi tazminat miktarını belirleme yetkisini bütünüyle mahkemelere bırakmak da sorunludur. Kanun tasarısının resmi gerekçesine bakıldığında, taslağı hazırlayan yazarların ortalama 10.000 Euro'luk bir miktar bekledikleri görülmektedir. Bu şekilde düşük bir miktar zaten diğer taleplerde de karşılanabilirdi; bu sebeple burada mahkeme kanalıyla bir hayâl kırıklığı yaşanacağı şüphesizdir.

Geçmişte söylenegelenen farklı olarak, kanun koyucunun kararı sistemde bir açık değil geleneksel kuralların tamamlanması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla hukuk politikası tartışmaları bununla da sona ermeyecektir. Bundan sonra muhtemelen ağır yaralanmış kişilerin yakınlarına da bir ödeme yapılıp yapılmayacağı sorusu ortaya atılabilecektir.

Bu kanunun kabul edilmesine ilişkin parlamentodaki süreç sorunsuz ilerlemişti. Alman Federal Meclisi Hukuk Komitesindeki görüşmelerde bilinen karşı fikirler birkaç uzman tarafından tekrarlanmıştı. Komite rahat bir şekilde ve hatta oybirliğiyle kanun tasarısını uygun gördü. Manevi hakların daraltılması konusundaki uyarılara ikna edici bulunmadı. Sorumluluk hukukunda sıklıkla gerçekleştiğinden farklı olarak, bu gelişme, modası geçmiş prensipleri ortadan kaldıran mahkemelerin değil, bu konudaki görevini yerine getiren kanun koyucunun öncülüğünde gerçekleşti. Bu prensiplerin çok uzun yıllar hüküm sürdüğü düşünüldüğünde, bunların bu kadar sessiz bir şekilde ortadan kaldırılması ise ayrıca şaşırtıcı olmuştur.